

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Unie van Waterschappen
T.a.v. [redacted] 5.1.2e
Postbus 93218
2509 AE DEN HAAG

**Directoraat Generaal
Volksgezondheid**
Programmadirectie COVID19
Team D

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 78 34

www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij

[redacted] 5.1.2e
[redacted] 5.1.2e @minvws.nl

Kenmerk
215787-PDC19

Uw brief

Bijlage(n)
1

Datum **11 DEC. 2020**
Betreft Opdrachtbrief meerjarig rioolwaterprogramma

Geachte heer [redacted] 5.1.2e

Op 11 september jl. heeft u op mijn verzoek enkele intensiveringsniveaus voor COVID-19 bemonsteringen bij de rioolwaterzuiveringsinstallaties (hierna: RZWI's) aan mij voorgelegd. Op basis daarvan heb ik op 9 oktober jl. de wens uitgesproken voor intensivering naar 7 maal per week (dagelijks). In het kader van het zo snel mogelijk opzetten van een dagelijkse rioolwatersurveillance-programma zijn het ministerie van VWS, de Unie van Waterschappen (hierna: UvW) en het RIVM gestart met de voorbereidingen. Onderdeel hiervan is het opstellen van een bestuursovereenkomst in deze driehoek. Op 12 november jl. ben ik akkoord gegaan met de reeds opgestelde concept bestuursafspraken (zie bijlage). Op 13 november jl. vond het bestuurlijk overleg plaats tussen de UvW en de 21 Waterschapsbesturen. Ik heb vernomen dat ook de besturen van de 21 waterschappen akkoord zijn gegaan met de concept bestuursafspraken.

Ik vraag de UvW om zo snel mogelijk te starten met het opstellen van een definitieve bestuursovereenkomst. De drie partijen zullen – waar nodig met behulp van juristen - samenwerken om te komen tot gezamenlijke definitieve afspraken. Het heeft mijn voorkeur dat de UvW volmacht krijgt om namens alle waterschappen beslissingen te nemen, zodat ik niet apart met alle 21 waterschappen aparte afspraken hoeft overeen te komen. Of dit tot de mogelijkheden behoort, wordt zoals besproken nog nader verkend. De looptijd van de bestuursovereenkomst bedraagt in ieder geval drie jaar, met de mogelijkheid om de afspraken voor een periode van vijf jaar overeen te komen.

Tevens vraag ik de UvW om te starten met de investeringen die nodig zijn om het dagelijkse bemonsteringsprogramma mogelijk te maken. De kosten bedragen eenmalig ca. 4,65 miljoen euro voor alle waterschappen samen én een jaarlijkse investering van ca. 15 miljoen euro voor de komende vijf jaar voor onderhoud en beheer en selectie en opleiding tot gekwalificeerd personeel (zie bijlage voor nadere specificatie). Tussen ministerie van VWS, RIVM en UvW is afgesproken dat de eenmalige opstartkosten van [redacted] 5.1.2b euro – te maken in 2020 – worden gefactureerd aan het RIVM. Het ministerie van VWS financiert namelijk het reeds bestaande rioolwatersurveillanceprogramma van het RIVM. Omdat het RIVM dit jaar niet naar dagelijkse bemonstering is gegaan, terwijl hier in de begroting wel rekening mee was gehouden, is uit dit budget ruimte beschikbaar om de

Correspondentie uitsluitend richten aan het retouradres met vermelding van de datum en het kenmerk van deze brief.

opstartkosten van de UvW te bekostigen. De jaarlijkse investeringen – te maken vanaf 2021 – worden gefactureerd aan het ministerie van VWS. Hier neem ik spoedig separaat contact met u op, zodat wij kunnen bespreken op welke wijze de afspraken kunnen worden vastgelegd en nader uitgewerkt.

**Directoraat Generaal
Volksgezondheid**
Programmadirectie COVID19
Team D

Het voorgestelde tijdpad ziet er als volgt uit:

Kenmerk
215787-PDC19

31 maart 2021 of eerder indien mogelijk	30% van de RWZI's leveren dagelijks monsters aan het RIVM
30 juni 2021 of eerder indien mogelijk	55% van de RWZI's leveren dagelijks monsters aan het RIVM
30 september 2021 of eerder indien mogelijk	85% van de RWZI's leveren dagelijks monsters aan het RIVM
31 december 2021 of eerder indien mogelijk	100% van de RWZI's leveren dagelijks monsters aan het RIVM

In het kader van de crisisbestrijding vraag ik u dit, zo snel als kan, mogelijk te maken.

Ik schat in dat u – indien en voor zover van toepassing – bij de verlening van opdrachten in het kader van het uitvoeren van het bemonsteringsprogramma ten behoeve van de bestrijding van het COVID-19 virus, zoals het aankopen van bemonsteringskasten en het werven en opleiden van personeel voor het (doen) uitvoeren van het bemonsteringsprogramma, een gerechtvaardigd beroep kunt doen op de uitzonderingsgrond 'dwingende spoed' in de zin van de Aanbestedingswet 2012.

Ik raad u aan om uw motivering voor het beroep op 'dwingende spoed' uitgebreid op te nemen in het inkoopdossier en hierbij tevens te verwijzen naar de richtsnoeren van de Europese Commissie betreffende het gebruik van het kader voor overheidsopdrachten in de door de COVID-19 veroorzaakte noodsituatie (2020/C 108 I/01). Voor de volledigheid merk ik op dat u als aanbestedende dienst zelf verantwoordelijk bent voor het op een juiste wijze naleven van de aanbestedingsregels.

Voor verdere vragen kunt u contact opnemen met dhr. Dr. 5.1.2e,

5.1.2e

Hoogachtend,

de minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,

Hugo de Jonge

Memo met uitgangspunten die de basis vormen voor een bestuursovereenkomst Ministerie VWS, RIVM en Waterschappen over een toekomstgericht systeem voor het opsporen van virus uitbraken via rioolwater

Bijlage 1: Nationale afvalwatermonitor: "Samen doen wat nodig is".

GEVRAAGD BESLUIT

- In dit document staan uitgangspunten genoemd die de basis vormen voor een bestuursovereenkomst die nog opgesteld en ondertekend moet worden. Bevestiging dat dit de juiste uitgangspunten zijn om verder uit te werken en vast te leggen in een bestuursovereenkomst, dan wel te bespreken welke aanpassingen noodzakelijk zijn.
- Afspraken over welk proces er verder nog gelopen moet worden om te komen tot een bestuursovereenkomst.
- Afspraken over de wijze waarop waterschappen / waterlaboratoria in de tussenliggende periode (vanaf nu) zekerheid verkrijgen om nu de noodzakelijke intensiveringshandelingen al in gang te zetten.

DE KERN VAN HET ADVIES

Het ministerie van VWS heeft via de Unie aan de waterschappen gevraagd om elke dag alle rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) te bemonsteren zodat het RIVM deze monsters kan analyseren op het COVID-19 virus. Deze intensivering is gewenst omdat inmiddels bekend is dat via rioolwater het mogelijk is vroegtijdig te constateren wat de trend in het aantal besmettingen is. Van de waterschappen en de waterlaboratoria wordt gevraagd om de infrastructuur voor bemonstering, bemensing en logistiek te organiseren.

Om verantwoord invulling te kunnen geven aan deze bemonsteringsintensivering is het nodig om op basis van onderstaande uitgangspunten uiteindelijk een bestuursovereenkomst (contract) op te stellen waarin de meerjarige afspraken staan over de financiering van de aanleg en operationalisering van deze meetinfrastructuur.

CONCEPT AFSPRAKEN

Korte termijn:

1. Het ministerie van VWS financiert de aanleg van de meetinfrastructuur (eenmalig ca. 5.1.2b euro) die nodig is om elke dag alle zuiveringen te kunnen bemonsteren. Zie hiervoor ook de kritische factoren om dit voor elkaar te krijgen bij het kopje "achtergrond info".
Het ministerie financiert alle kosten voor de komende 5 jaar voor een volledig operationele meetinfrastructuur, de coördinatie de bemensing (ca. 5.1.2b euro per jaar), en de opleiding van de bemonsteraars, die de waterlaboratoria en waterschappen nodig hebben om het rioolwater te kunnen bemonsteren (de organisatie en financiering van de logistiek van een monster vanaf een waterschap naar het RIVM wordt door het RIVM gedaan). Financiering van de CAPEX¹ geschiedt door een eenmalige lumpsum (dus niet in verschillende delen) uitkering vanuit het ministerie voor de bemonsteringsinfrastructuur, op maat per waterschap. Financiering van de OPEX¹ geschiedt jaarlijks lumpsum vanuit ministerie per waterschap op maat.
Zie ook bijlage 1: Nationale afvalwatermonitor: Samen doen wat nodig is. Hierin wordt voor het collectief en per waterschap de consequenties weergegeven.
2. De investeringen in de bemonsteringsinfrastructuur worden geïncorporeerd in de systemen voor waterzuivering, maken na installatie daar integraal onderdeel van uit en blijven vervolgens in eigendom bij de waterschappen.

¹: Operating Expenditures (OPEX) zijn de terugkerende kosten voor een product, systeem of onderneming, ook wel exploitatielasten genoemd. Capital Expenditures (CAPEX), staat voor de kosten voor ontwikkeling of levering van niet-verbruikbare onderdelen van een product of systeem, ook wel kapitaallasten genoemd.

3. In het belang van de crisisbestrijding zet het ministerie van VWS waar nodig de noodzakelijke bestuurlijke middelen in om met het argument van 'dwingende spoed' tijdrovende inkoop- en aanbestedingsprocedures voor de waterschappen te verkorten.
4. Voor de intensivering naar elke dag bemonsteren op alle zuiveringen wordt samen met RIVM een realistische planning opgesteld. Het voorgestelde tijdspad ziet er als volgt uit:
 - o Prognose Q1/2021: 30% van de RWZI's leveren dagelijks monsters aan RIVM
 - o Prognose Q2/2021: 55%
 - o Prognose Q3/2021: 85%
 - o Prognose Q4/2021: 100%
5. Partijen stemmen in met het voorgestelde governance model: Een Stuurgroep Rioolwatermonitoring en een Multidisciplinair team dat oplossingen zoekt voor knelpunten die partijen nog tegenkomen bij de implementatie. De beperkte voorbereidingen en coördinatiecapaciteit worden vergoed door het Ministerie. Zie hieronder bij 'Achtergrond info' voor de verdere uitwerking van het governance model.
6. Bij de implementatie en operationalisering, met name ten behoeve van de lange termijn, worden kennisinstututen en kennispartners, zoals STOWA, KWR en universiteiten zowel nationaal als internationaal betrokken door RIVM.
7. Indien verdere verdichting aan de orde komt (naar bijvoorbeeld rioolgemalen) zal de Unie weer in overleg treden met het Ministerie van VWS en RIVM. Waterschappen zullen, afgestemd met RIVM, dan in die gevallen met die specifieke gemeenten (GGD en rioleurs) afstemming zoeken.

Lange termijn:

8. Partijen willen naar een duurzaam meetsysteem waarvan op lange termijn de volle potentie wordt benut. Het ministerie van VWS / DG COVID spant zich in om zoveel mogelijk contact te maken met DG Publieke Gezondheid en DG Strategie en andere ministeries en zorgt hiermee actief dat deze lijnen worden opengezet. Daarbij is de inzet vanuit de waterschappen om samen een systeem op te zetten voor de monitoring van de volksgezondheid en zo voorbereid te zijn op detectie van nieuwe virussen en andere gezondheid-gerelateerde "Big Brown Data". Verkend wordt samen met het RIVM en kennispartners of andere parameters interessant kunnen zijn voor andere ministeries (opsporing, terrorisme, druglaboratoria, etc.).
9. Partijen maken nadere afspraken over een mogelijke inzet van de waterschapslaboratoria bij de uit te voeren analysewerkzaamheden inzake COVID-19 wanneer het RIVM daarom verzoekt. Na de opschaling zal het analysewerk bij het RIVM sterk toenemen. De waterschappen bieden middels hun eigen laboratoria hulp aan bij het uitvoeren van deze analyses. De initiële en operationele kosten voor deze diensten komen voor rekening van het ministerie.
Met de aangeboden hulp kan het gehele proces van monsternamen, logistiek (nu nog door het RIVM) en analysesresultaat op nader verzoek lokaal worden georganiseerd. Centrale coördinatie, interactie en samenwerking met het ministerie en/of het RIVM als opdrachtgever zal worden geborgd en vergoed door het ministerie. Het zal gaan om zeer geringe kosten die naast de financiële afspraken over OPEX en CAPEX staan.
10. Partijen spreken af dat nieuwe verzoeken van het ministerie en/of het RIVM naar eventuele aanvullende, en/of nieuwe of andere parameters (anders dan oppervlaktewaterkwaliteitstrends i.v.m. de kerntaken van de waterschappen), welke middels het nieuwe monitoringssysteem inzichtelijk kunnen worden gemaakt, na afweging, tegen kostprijs beschikbaar worden gesteld.
11. Als afschaling van de bemonstering onverhoopt aan de orde komt wordt de OPEX nog voor een half jaar vergoed aan de waterschappen. Die tijd is nodig voor afschaling van contracten voor bemensing, onderhoud en logistiek.

ACHTERGROND INFO

Kritische factoren

Bemonsteringsintensivering naar elke dag op alle zuiveringen duurt 9-12 maanden. Dit komt doordat er geen goede combinatie meer kan worden gemaakt met de reguliere bemonsteringen en analyses die nodig zijn om de RWZI's voor haar kerntaken goed te laten functioneren. De SARS-CoV-2-19 bemonsteringen kunnen dan niet meer alleen met de bestaande bemonsteringsapparatuur en menskracht worden gedaan maar zal er voor de meeste RWZI's geïnvesteerd moeten worden om extra apparatuur aan te schaffen of bestaande apparatuur aan te passen en in te zetten.

De kritische factoren bij de inrichting van de infrastructuur zijn niet alleen de aanbestedingsprocedures maar ook de beschikbaarheid en productiecapaciteit voor (bemonsterings)apparatuur. Daarnaast spelen aanpassingen in bestaande bemonsterings-schema's en de werving, selectie en opleiding tot gekwalificeerd personeel een rol.

Financiering

In het belang van de huidige crisisbestrijding is tot op heden de bemonstering opgevoerd tot 1 maal per week alle zuiveringen en al 2 maal per week bij 10% van de RWZI's. Dit ging gepaard met relatief beperkte kosten. De afspraak is gemaakt dat waterschappen die op dit moment kosten maken en wensen te declareren, zich rechtstreeks tot het RIVM wenden. De waterschappen hebben hier tot op heden maar zeer beperkt gebruik van gemaakt.

Met de gewenste intensivering van elke dag op alle zuiveringen zijn nadrukkelijk wel substantiële kosten gemoeid, namelijk een eenmalige investering (CAPEX) van 5.1.2b euro voor alle waterschappen samen en daarnaast 5.1.2b euro per jaar voor onderhoud en beheer inclusief personeel (OPEX).

Governance

De bestuursovereenkomst wordt afgesloten in de driehoek VWS, Waterschappen en RIVM. In de bestuursovereenkomst worden de volgende gremia beschreven:

- Stuurgroep Rioolwatermonitoring (SRM), die als doel heeft te sturen op (1) de totstandkoming en uitvoering van het programma rioolwatermonitoring, (2) permanente naleving van de bestuursovereenkomst, (3) afstemming tussen de partners van deze bestuursovereenkomst en (4) duurzame inzetbaarheid van het programma op andere parameters dan het SARS-CoV-2 virus.
- Operationeel Team Rioolwatermonitoring (OTR), dat als doel heeft de totstandkoming en uitvoering van het programma rioolwatermonitoring te realiseren. Het OTR opereert in de driehoek VWS-Waterschappen-RIVM en bereidt de overleggen voor de Stuurgroep voor.
- Multidisciplinair Expert-Team Rioolwatermonitoring (METR), dat experts op het gebied van bijvoorbeeld microbiologie, epidemiologie, hydrologie/rioolwater en veranderexpertise verenigt en als doel heeft oplossingen te zoeken voor knelpunten en optimaliseringsvraagstukken.

Daarbij dient aangetekend te worden dat er reeds een relatie van opdrachtgever en opdrachtnemer bestaat tussen VWS en RIVM.

Rollen

- VWS: voorzitter van de Stuurgroep, voorzitter van het ORT, (agenda)lid van het METR.
- Waterschappen: lid Stuurgroep, lid ORT, lid METR
- RIVM: lid Stuurgroep, lid ORT, lid METR.

Deze voorzittersrollen worden voor nog onbepaalde tijd vervuld worden door de programmadirectie COVID-19 (PDC-19). Wanneer het mandaat van PDC-19 eindigt, wordt in overleg met de Waterschappen en het RIVM de voorzittersrol overgedragen aan de directie Publieke Gezondheid (PG) van VWS.

De waterschappen en waterlabs zorgen voor bemonstering en logistiek van de monsters van de decentrale RWZI's naar de centrale waterlabs. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor aanlevering en organisatie van representatieve afvalwatermonsters en zijn daarmee eigenaar van de waterdata (o.a. debietsgegevens, oorsprong, enz.).

De Unie zal namens alle waterschappen de bestuursovereenkomst als koepelovereenkomst ondertekenen. Deze wordt vertaald naar een (standaard)contract per waterschap die het ministerie van VWS en de waterschappen individueel zullen ondertekenen.

RIVM zorgt voor de logistiek van de monsters vanaf de 5 centrale waterlabs. RIVM analyseert de monsters en is daarmee eigenaar van de virusdata. Ze is ook verantwoordelijk voor de duiding en de communicatie (ontsluiting) daar over.

Mogelijk toekomstige ontwikkelingen

De waterschappen, STOWA en de waterschapslaboratoria willen graag samen met RIVM invulling geven aan de gewenste intensivering van het rioolwateronderzoek. Graag willen we samen met meerdere ministeries en kennispartners langjarig samenwerken om de volle potentie van rioolwatermonitoring, die sociale trends in beeld brengt en iets zegt over de gezondheidstoestand van het Nederlandse volk, tot wasdom brengen. De nadruk van de intensivering ligt nu op de bestrijding van COVID-19. Voor de toekomst kunnen deze investeringen en afspraken ook de basis vormen voor uitbreiding van de surveillance met andere parameters.